

Adolescents ahir, avui i demà

Josep Cornellà i Canals¹, Josep Maria Bofarull Bosch²

¹ Secretari general de CODAJIC (Confederació d'Adolescència i Joventut d'Iberoamèrica i del Carib) i membre del Comitè Científic.

² President del Comitè Organitzador del XX Congrés de la Societat Espanyola de Medicina de l'Adolescència.

La joventut retrata, sempre amb traços forts, la societat global, a la qual, per la seva banda, no sempre li agrada veure's retratada així.

José Luis L. Aranguren

Em van explicar que, en una ocasió, allà per les llunyanes terres d'Anglaterra, un criador de cavalls va comprar un bonic exemplar com a semental, un autèntic pura sang. Li va posar per nom Never said death ('mai no diguis morir'). I també va comprar una formosa euga, i li va posar per nom Never said no ('mai no diguis no'). I diuen que al pòltre que en va néixer li va posar per nom Adolescence.

Així, parlar de l'adolescència és parlar de dos eixos definitoris d'una edat en què hi ha una necessitat vital de descobrir el món i d'experimentar situacions de risc, pel sol plaer de posar-se a prova.

«Mai no diguis morir» equival a dir que a mi no em passarà res, que jo controlo, que per una vegada i prou, que no n'hi ha per tant... «Mai no diguis no» equival a no negar cap experiència vital, a no fiar-se del que diuen els adults, o a l'afany d'experimentar les coses per un mateix, sense intermediaris. I aquesta és la realitat de l'adolescent d'avui, d'ahir i, imagino, de demà. Canviarà l'entorn, canviaran les possibilitats. Però l'adolescent continua situat en aquestes dues coordenades que el fan poc amable davant els professionals de la salut que opten per atendre'l en les seves necessitats, més de caire de prevenció que de tractament.

Què en farem, d'aquest jovent?, ens exclamarem sovint, en veure'ns desbordats, quan tenim la sensació que quan nosaltres hi anem, ells ja en tornen.

Avui, el «mai no diguis morir» pot significar conduir la moto sense casc, tenir relacions sexuals sense preservatiu, consumir tòxics... I el «mai no diguis no» es tradueix en l'afany de voler-ho provar tot per si mateix.

Cal situar la nostra actuació en el marc del món d'avui: un món que avança amb corba logarítmica en el cas dels adolescents, i que nosaltres maldem per atrapar. Això implica que, si volem atendre adequadament els adolescents, ens cal fer una reflexió.

Dins els nostres programes de prevenció, ens hem preguntat com els arriba el nostre missatge? O per què existeix una resistència innata dels adolescents davant els missatges de prevenció? Són realment útils els models basats en l'aportació d'informació?

La realitat de l'adolescent d'avui es fonamenta en una afiliació al grup, on pesen més els companys que els educadors, i en un accés fàcil i ràpid a qualsevol informació.

Ja no s'hi val a repartir preservatius per fomentar una sexualitat saludable. Els faran servir per presumir, en faran globus o, en el pitjor dels casos, els vendran a col·legues. Una educació sexual ha d'esperonar la reflexió, la recerca d'arguments i la consolidació dels valors.

Qualsevol tasca preventiva ha de comptar amb la complicitat de la societat, de tota la societat. I, per part dels professionals que volem atendre adolescents, ens cal posar-hi una imaginació suficient a fi que el nostre missatge sigui creïble i eficaç. Massa sovint ens hem conformat amb les pseudoveritats que no són més que una dependència d'un protocol del qual quedem, en definitiva, atrapats (malgrat que, sovint, enganyosament satisfets). Cal reflexionar i cal replicar amb mitjans de casa allò que en altres llocs ha demostrat ser d'utilitat. Molts programes dirigits als adolescents fracassen estrepitosament (no sempre de manera reconeguda) a causa de l'ancoratge en aquestes pseudoveritats que donen pas a l'immobilisme. I l'actitud immobilista està renyida amb el tarannà de l'adolescent. Tot programa de prevenció destinat a la població adolescent ens exigeix un constant i sincer exercici de reflexió i autocrítica.

El professional de la salut, el pediatre en aquest cas, es troba, avui, davant un adolescent que, darrere una disfressa de falses seguretats, amaga un cúmul d'incerteses. Ens demana, des d'aquesta disfressa, unes normes, uns límits, uns valors i unes perspectives de futur. Li són necessàries per caminar per aquest món que va descobrint. Ens demana ajut, però no accepta vacil·lacions ni discursos moralitzadors.

L'adolescent d'avui només serà capaç d'adoptar conductes preventives eficaces si, a més de tenir la informació necessària, considera la salut com un valor i una dimensió important en la seva vida. Recordem que el concepte de vulnerabilitat que té l'adolescent (mai no diguis no, mai no diguis morir) no té res a veure amb el de l'adult.

L'adolescent d'avui assumeix el risc a partir d'un desenvolupament i unes característiques personals, d'uns factors familiars, d'uns factors socials i comunitaris. Però ha de tenir també un sentit personal del risc que assumeix, i unes habilitats per manejar-se acuradament per la vida.

Des d'aquesta perspectiva hem organitzat el XX Congrés de la Societat Espanyola de Medicina de l'Adolescència per als propers 23 i 24 d'abril a Salou. Dedicarem una taula rodona multidisciplinària a tractar el tema de les conductes antisocials en adolescents, un problema que preocupa cada vegada més la societat. Ens detindrem a debatre sobre cardiologia: a tots ens somouen les morts sobtades de joves esportistes; fins a quin punt podem fer prevenció? I dedicarem un espai central a reflexionar sobre els processos de vinculació i la seva repercussió en l'adolescència. Una bona vinculació és el primer pas en una acció preventiva ben enfocada. I, en aquest aspecte, els pediatres hi tenim molt a dir i molt a fer.

Des d'aquest editorial voldríem convidar tots els i les pediatres de la nostra Societat a participar activament en aquesta activitat que pretén oferir un espai de reflexió i debat sobre les necessitats dels nostres adolescents d'avui i les possibilitats d'imaginar i, sobretot, de replicar programes de prevenció que siguin eficaços.

Tots, com a metges i, sobretot, com a pediatres, estem compromesos en la promoció de valors en els joves que augmentin la seva resiliència davant els factors de risc que tant ens espanten. Valors com ara la competència, la confiança, la capacitat per establir connexions, el caràcter obert i responsable, i el sentit solidari de cada vida.

El nostre desig és ajudar a aportar-hi el nostre gra de sorra, prop de les platges de Salou, en la diada sempre joiosa i lluminosa de Sant Jordi. Entre tots podem aconseguir-ho!